

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНДАРТІВ КРАЇН ЄС ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

©2025 ЛИПОВЕЦЬКИЙ Б. Г., ГУР'ЯНОВА Л. С.

УДК 338.2:334
JEL: L52; O20

**Липовецький Б. Г., Гур'янова Л. С. Оцінка ефективності функціонування кластерних структур:
порівняльний аналіз стандартів країн ЄС та їх імплементація в Україні**

У статті досліджено підходи до оцінки ефективності функціонування та діагностики діяльності українських кластерних структур у контексті адаптації європейського досвіду. Обґрунтовано необхідність запровадження системного підходу до моніторингу кластерів як інструменту розвитку інноваційної економіки. Основну увагу приділено трьом ключовим європейським інструментам – Cluster Policy Scoreboard, Cluster Mapping та European Cluster Excellence Initiative (ECEI). Здійснено порівняльний аналіз зазначених підходів за ключовими критеріями: рівень аналізу, тип використаних даних, фокус оцінювання, практична орієнтація та ступінь інтегрованості в систему управління інноваційною економікою. Обґрунтовано доцільність використання ECEI як базової методології для розбудови національної системи оцінки ефективності кластерних структур, що дозволить формувати обґрунтовані управлінські рішення, підвищувати інституційну спроможність кластерів і стимулювати їхню участь у цифровій трансформації. Наведено приклади впровадження цієї методології в Україні, зокрема сертифікацію IT-кластерів у Львові та Харкові, що свідчить про поступову інтеграцію українських кластерів до європейського економічного простору. На основі проведеного аналізу визначено ключові проблеми, що стримують ефективний розвиток кластерів в Україні: низький рівень управлінських компетенцій, слабка взаємодія з великим бізнесом і академічними інституціями, залежність від зовнішнього фінансування та нестача систем моніторингу. Запропоновано напрямки вдосконалення національної кластерної політики шляхом запровадження ECEI як базового інструменту оцінювання, що дозволить сприяти глибшій інтеграції України до європейського економічного простору та реалізації цілей цифрової трансформації.

Ключові слова: кластерні структури, кластерна політика, управління кластерами, IT-кластери, цифрова трансформація.

Табл.: 1. **Бібл.:** 14.

Липовецький Богдан Григорович – аспірант кафедри економічної кібернетики і системного аналізу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: bohdan.lypovetskyi@hneu.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2087-1048>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/KFA-5889-2024>

Гур'янова Лідія Семенівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної кібернетики і системного аналізу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна), професор кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: guryanovalidiya@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2009-1451>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/L-3402-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=36068855600>

UDC 338.2:334
JEL: L52; O20

**Lypovetskyi B. H., Guryanova L. S. Assessing the Performance of Cluster Structures: Comparative Analysis of EU Standards
and Their Implementation in Ukraine**

The article examines the approaches to assessing the efficiency of functioning and diagnosing the activities of Ukrainian cluster structures in the context of adapting European experience. The article substantiates the necessity of implementing a system approach to cluster monitoring as a tool for developing an innovative economy. The main focus is on three key European tools – Cluster Policy Scoreboard, Cluster Mapping, and European Cluster Excellence Initiative (ECEI). A comparative analysis of these approaches has been carried out based on the following key criteria: level of analysis, type of data used, assessment focus, practical orientation, and degree of integration into the innovation economy management system. The appropriateness of using ECEI as a foundational methodology for building a national evaluation system for cluster structures has been substantiated, which will enable the formation of well-founded managerial decisions, enhance the institutional capacity of clusters, and stimulate their participation in digital transformation. Examples of the implementation of this methodology in Ukraine are presented, particularly the certification of IT clusters in Lviv and in Kharkiv, which indicates the gradual integration of Ukrainian clusters into the European economic space. Based on the conducted analysis, key issues have been identified that hinder the effective development of clusters in Ukraine: low levels of management competencies, weak interaction with large businesses and academic institutions, dependence on external funding, and lack of monitoring systems. Directions for improving national cluster policy have been proposed by introducing ECEI as a fundamental assessment tool, which will contribute to a deeper integration of Ukraine into the European economic space and the implementation of digital transformation goals.

Keywords: cluster structures, cluster policy, cluster management, IT clusters, digital transformation.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 14.

Lypovetskyi Bohdan H. – Postgraduate Student of the Department of Economic Cybernetics and System Analysis, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: bohdan.lypovetskyi@hneu.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2087-1048>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/KFA-5889-2024>

Guryanova Lidiya S. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Professor of the Department of Economic Cybernetics and System Analysis, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine), Professor of the Department of Economic Cybernetics and Applied Economics, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: guryanovvalidiya@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2009-1451>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/L-3402-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=36068855600>

В умовах посилення глобальної конкуренції та переходу до економіки знань ключовим фактором успіху національних економік стає їхня здатність до інновацій та ефективної кооперації. Одним із найдієвіших інструментів для досягнення цієї мети є кластерна модель розвитку. Кластерні утворення, що об'єднують підприємства, науково-дослідні установи, освітні заклади, органи влади та інші зацікавлені сторони в межах певної галузі чи території, створюють ефективні умови для підвищення продуктивності, впровадження новітніх технологій та стимулювання експортної активності [1].

Досвід країн Європейського Союзу (ЄС) підтверджує високу ефективність кластерної моделі для підтримки структурної трансформації економіки, розвитку малого та середнього бізнесу, посилення взаємодії між наукою та бізнесом, а також для активної участі у процесах цифрової та «зеленої» трансформації. В ЄС активно функціонують тисячі кластерних об'єднань, що отримують системну підтримку на наднаціональному та національному рівнях. Упровадження кластерної політики стало одним із пріоритетних напрямів інноваційного розвитку в Європейському Союзі, де кластери забезпечують зростання продуктивності, зайнятості та стійкості підприємств, особливо в умовах глобальних викликів [2]. Успіх цієї політики значною мірою зумовлений наявністю розвинених інструментів моніторингу й оцінки. Саме тому на рівні ЄС активно впроваджуються спеціалізовані інструменти оцінки ефективності функціонування кластерів та системи діагностики їхнього розвитку, такі як Cluster Mapping [3], Cluster Policy Scoreboard [4] і стандарти якості European Cluster Excellence Initiative [5]. Вони дозволяють не лише оцінювати ефективність роботи окремих кластерів, але й порівнювати їхні показники на міжнародному рівні, виявляти найкращі практики та коригувати вектори державної підтримки.

В Україні також спостерігається зростання інтересу до кластерної моделі. Уже існують і роз-

виваються успішні кластерні об'єднання, зокрема у сфері інформаційних технологій, де сформовано потужні IT-кластери у Львові, Києві, Харкові та інших містах [6]. Українські кластери демонструють здатність до адаптації й інновацій навіть в умовах воєнного стану, а також активно інтегруються в європейські економічні та інноваційні екосистеми. Досвід ЄС у формуванні кластерної політики та застосуванні сучасних підходів до оцінки ефективності є надзвичайно цінним для України, яка прагне забезпечити сталий розвиток і підвищити інноваційну спроможність національної економіки.

З огляду на це, вивчення й адаптація європейського досвіду оцінювання ефективності кластерів набуває особливої актуальності в контексті формування дієвих механізмів кластерної політики в Україні. Додатково слід зазначити, що розвиток ефективних систем діагностики кластерних структур є важливою складовою інтеграції України до європейського економічного простору та реалізації стратегічних цілей цифрової трансформації, закладених, зокрема, в ініціативах EU4Digital, Eastern Partnership, а також в контексті співпраці з European Cluster Collaboration Platform [7].

Питанням оцінки ефективності функціонування та діагностики діяльності кластерних структур приділяється значна увага на рівні економічної політики. В Європейському Союзі цим питанням займалися такі дослідницькі організації, як Європейська кластерна обсерваторія й експерти Організації економічного співробітництва та розвитку, зокрема К. Кетелс [8], який акумулював значну емпіричну базу даних по кластерних ініціативах в Європі та забезпечив формування ряду інструментів для їх моніторингу й аналізу. Водночас в академічній літературі питання розробки теоретичних основ і емпіричних методів оцінки ефективності кластерів досліджуються значно менш системно. Дослідження, присвячені аналізу ефективності діяльності кластерів, здебільшого фокусуються на

загальних оцінках внеску кластерів у регіональне зростання, продуктивність чи зайнятість. Наприклад, М. Делгадо й інші [9] провели масштабне емпіричне дослідження, базуючись на даних США. Дослідники продемонстрували, що ефективність кластерів повинна оцінюватися комплексно, із залученням як структурних, так і результативних індикаторів, що є важливим для розробки сучасних підходів до оцінки ефективності кластерів.

В Україні дослідження кластерних структур активно ведуться в контексті вивчення їхнього впливу на регіональний розвиток та конкурентоспроможність. Проблематику діагностики кластерів досліджували Ю. Данько та Н. Журбенко [10] у контексті агропромислових об'єднань, М. Мельник та інші [11], які вивчали вплив інституційних бар'єрів на розвиток ІТ-кластерів. Аналіз публікацій свідчить, що наявні підходи до оцінки ефективності кластерних структур в Україні мають фрагментарний характер – вони орієнтовані на окремі аспекти (наприклад, фінансові показники або кількість інновацій), але не формують цілісну методологію оцінювання. Системні методики саме оцінки ефективності функціонування кластерних організацій в українському науковому дискурсі залишаються слабо розробленими.

Існуючі підходи здебільшого носять описово-нормативний характер, акцентуючи увагу на загальних завданнях кластерної політики без детальної розробки процедурних та аналітичних аспектів оцінювання. Саме тому існує об'єктивна потреба в науковому обґрунтуванні застосування підходів до оцінки ефективності функціонування кластерних структур, які інтегрували б міжнародний досвід і сприяли сталому розвитку кластерів в Україні в умовах сучасних викликів.

Метою даного дослідження є наукове обґрунтування та визначення концептуальних засад оцінки ефективності функціонування та діагностики діяльності кластерних структур в Україні з урахуванням європейського досвіду, сучасних методичних підходів та особливостей розвитку національної економіки.

Об'єктом дослідження виступають кластерні структури як інструмент підвищення конкурентоспроможності регіонів та економіки України в цілому.

Предметом дослідження виступають методи, інструменти та критерії оцінки ефективності функціонування та діагностики діяльності цих кластерних структур.

Для досягнення поставленої мети у статті необхідно вирішити такі основні *завдання*:

1. Провести аналіз наявних теоретичних підходів та практичних інструментів оцінки ефективності кластерних структур у країнах Європейського Союзу.
2. Систематизувати наявні підходи до оцінки ефективності та діагностики діяльності кластерів.
3. Визначити основні показники та критерії, що дозволяють здійснювати комплексну діагностику діяльності кластерних утворень для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.
4. Провести порівняльний аналіз наявних методів оцінки ефективності функціонування та діагностики діяльності кластерних структур.
5. Обґрунтувати доцільність використання європейських підходів у вітчизняній практиці оцінки кластерних структур.

Реалізація зазначених завдань дозволить сформувати практично орієнтовану методичну базу, яка сприятиме підвищенню ефективності функціонування кластерних структур в Україні та їх інтеграції в європейський економічний простір.

Ефективне функціонування кластерних структур потребує наявності дієвих інструментів оцінювання їхньої діяльності, які дозволяють не лише діагностувати поточний стан, але й формувати обґрунтовані рекомендації для їхнього розвитку. У цьому контексті європейська практика пропонує декілька взаємодоповнюючих підходів, що на сьогодні визнані одними з найкращих у світовій кластерній політиці. До ключових інструментів, що застосовуються в ЄС для оцінки ефективності функціонування кластерів, належать Cluster Policy Scoreboard, Cluster Mapping та European Cluster Excellence Initiative. Зазначені підходи формують основу для системної оцінки діяльності кластерів, поєднуючи кількісні індикатори з якісними характеристиками, що дозволяє комплексно аналізувати їх функціонування та вплив на регіональний розвиток.

Cluster Policy Scoreboard (CPS), розроблений Європейською Комісією, є інструментом порівняльної оцінки національних кластерних політик країн – членів ЄС. CPS аналізує, наскільки політика кластерного розвитку інтегрована в національні інноваційні та промислові стратегії, чи існують фінансові інструменти підтримки, організаційні структури управління кластерами та системи моніторингу їхньої ефективності. Оцінка здійснюється за низкою критеріїв, серед яких: стратегічна чіткість політики, ефективність управління, результативність фінансування, доступ до сервісів та взаємодія з наукою. CPS є важливим інструментом

для урядового рівня, проте не передбачає оцінювання конкретних кластерних організацій. CPS дозволяє здійснювати бенчмаркінг між країнами ЄС і виявляти сильні та слабкі сторони національних кластерних екосистем. Однак цей інструмент має обмежену практичну спрямованість на окремі кластери, оскільки зосереджений на макроекономічних показниках і не враховує внутрішні процеси кластерних структур.

Ще одним важливим підходом до аналізу ефективності кластерних структур в ЄС є *Cluster Mapping*, який реалізується в межах діяльності European Cluster Observatory. Cluster Mapping покладено в основу аналітичних звітів European Cluster Panorama [12], які включають просторово-секторальний аналіз розміщення кластерних утворень. У звітах цього формату наводиться оцінка кластерної спеціалізації регіонів, що дозволяє визначити сильні галузі, зони концентрації інноваційного бізнесу, а також тенденції до зростання кластерної активності. Основна ідея Cluster Mapping полягає в ідентифікації й аналізі географічного розподілу кластерів, визначенні їхньої галузевої структури та виявленні економічних «гарячих точок», де концентрація економічної діяльності значно перевищує середні значення. Серед ключових індикаторів, які використовуються в рамках цього підходу, можна виокремити рівень зайнятості в кластері, кількість підприємств, валову додану вартість, коефіцієнти локалізації, а також показники інноваційної активності. Використання кількісних даних дозволяє отримувати об'єктивну інформацію щодо економічної ефективності кластерів, галузевої спеціалізації регіонів та оцінювати їх конкурентоспроможність на міжрегіональному та міжнародному рівнях. Однак Cluster Mapping має певні обмеження. Основним недоліком цього підходу є те, що він не забезпечує можливість оцінити внутрішню управлінську ефективність кластерних організацій, якість менеджменту або рівень наданих послуг учасникам кластера. Крім того, він не передбачає надання прямих рекомендацій щодо вдосконалення кластерного менеджменту чи розвитку внутрішніх організаційних процесів.

Особливе місце в системі європейських підходів до оцінки ефективності функціонування кластерів займає методологія *European Cluster Excellence Initiative* (ECEI), розроблена European Secretariat for Cluster Analysis (ESCA). Цей підхід передбачає стандартизовану систему сертифікації якості управління кластерними організаціями та демонструє найбільшу практичну орієнтованість [13]. В основі цього підходу лежить оцінювання менеджменту кластерів за 31

критерієм, яке проводиться за такими групами параметрів: структура кластера, методи управління, фінансова спроможність, спектр сервісів, міжнародна активність, партнерство з наукою та інноваційна спроможність. Окреме місце відведено якості надання послуг для членів кластера, що відображає реальний рівень підтримки бізнес-спільноти. Залежно від рівня відповідності критеріям кластерні організації отримують відповідні сертифікати: Bronze, Silver або Gold Label. Процедура сертифікації, що супроводжується зовнішнім аудиторським супроводом, забезпечує об'єктивність та міжнародну порівнянність результатів. Зазначена система ECEI набула широкого поширення не лише в межах ЄС, але й у країнах – партнерах європейської політики сусідства.

На основі проведеного аналізу побудовано порівняльну таблицю підходів до оцінки ефективності функціонування та діагностики діяльності кластерних структур, які використовуються в Європейському Союзі (табл. 1).

Важливо зазначити, що ECEI вже застосовується і по відношенню до українських кластерів, що свідчить про інтеграцію українських кластерних структур у європейський кластерний простір та прагнення до підвищення їх ефективності відповідно до європейських стандартів [14]. Зокрема, в межах ініціативи EU4Digital у 2024 р. декілька українських кластерів у сфері ІТ пройшли таку оцінку. Львівський і Харківський ІТ-кластери отримали сертифікати Bronze Label, що свідчить про поступову адаптацію європейських стандартів кластерного менеджменту в українській кластерній екосистемі та створює передумови для широкого запровадження цієї методики в національній практиці.

Разом із цим у процесі оцінки було окреслено ряд проблем і рекомендацій для їх вирішення. Дослідження підкреслює, що Україна загалом відстає від інших країн Східного партнерства за рівнем пріоритезації цифрової трансформації. Також дослідження виявило дефіцит компетенцій у менеджерах кластерів – зокрема, у сфері нетворкінгу, комунікацій, фандрейзингу, управління проектами, міжнародної співпраці та знання сучасних технологій.

Важливою проблемою залишається низький рівень залучення великих і середніх підприємств, а також академічних експертів. 68% кластерів мають труднощі із залученням великих компаній, що знижує інноваційний потенціал та обмежує можливість розвитку. Для вирішення цих проблем рекомендовано розробити спеціальні програми для залучення бізнесу та краще інтегрувати академічних фахівців у діяльність кластерів.

Порівняльна характеристика підходів до оцінки ефективності функціонування та діагностики діяльності кластерних структур

Критерій	Cluster Policy Scoreboard	Cluster Mapping	European Cluster Excellence Initiative
Рівень аналізу	Національний	Регіональний/секторальний	Кластерна організація
Фокус оцінки	Політика, фінансування, інституції	Просторова концентрація, зайнятість, спеціалізація	Якість управління, сервіси, стратегія
Особливості підходу	Аналіз політичного середовища, формування рекомендацій для державних органів	Просторовий аналіз економічної діяльності, галузевої спеціалізації	Стандартизована оцінка менеджменту кластерів, міжнародна сертифікація
Тип даних	Якісні (опитування)	Кількісні (економічні показники)	Кількісні та якісні
Форма результату	Профіль країни	Аналітичні звіти	Сертифікація: Bronze, Silver, Gold Label
Основні переваги	Системне оцінювання політики	Чіткі кількісні показники, картографування кластерів	Оцінка якості управління та практичне вдосконалення
Основні недоліки й обмеження	Відсутність оцінки на рівні кластерних організацій	Не оцінює якість управління, обмежена рекомендаційна база	Потребує формалізованої структури кластера

Використання ECEI в Україні забезпечує можливість комплексної та стандартизованої оцінки управлінських, фінансових, інноваційних і міжнародних аспектів діяльності кластерів, створюючи надійну основу для стратегічного розвитку. Цей підхід дає змогу впровадити кращі європейські практики у кластерному менеджменті. З огляду на вищевикладене, саме ECEI доцільно визначити як основний інструмент для формування системи оцінки ефективності функціонування та діагностики діяльності кластерних структур в Україні. Його практична орієнтація, гнучкість, міжнародне визнання та наявність інституційної підтримки в межах європейської кластерної платформи забезпечують високу релевантність для умов трансформаційної економіки України, яка інтегрується в європейські економічні й інноваційні простори.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження щодо обґрунтування підходів до оцінки ефективності функціонування та діагностики діяльності кластерних структур в Україні встановлено, що найбільш адекватним і перспективним для українських умов є теоретико-методичний підхід European Cluster Excellence Initiative, розроблений для підвищення якості управління кластерами. Це зумовлено тим, що ECEI забезпечує комплексний і структурований підхід до оцінки діяльності кластерних організацій, включно з аналізом управлінських проце-

сів, фінансової стабільності, якості надання послуг, міжнародною активністю та інноваційною діяльністю.

Ключовою перевагою ECEI є чітко визначені критерії та можливість отримання сертифікатів для підтвердження своєї міжнародної репутації. Практичне застосування цієї методики вже продемонструвало позитивні результати у Львівському та Харківському ІТ-кластерах. Це підтверджує можливість інтеграції українських кластерних структур до європейського кластерного простору та їх готовність відповідати міжнародним стандартам.

Разом із тим, аналіз виявив низку проблем, що потребують вирішення для подальшого розвитку українських кластерів. До них належать: недостатність управлінського та кадрового забезпечення кластерів; обмеженість фінансових джерел, зокрема значна залежність від донорської допомоги; а також слабка взаємодія з науково-дослідницькими установами та недостатня інтеграція у глобальні ланцюги вартості.

Для успішного застосування ECEI та підвищення ефективності кластерних структур в Україні необхідно вживати системних заходів, спрямованих на посилення управлінських команд, диверсифікацію фінансових ресурсів, активізацію співпраці з науковою та бізнес-спільнотами, а також розширення цифрових сервісів і впровадження ефективних механізмів моніторингу діяльності кластерів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ketels C. Recent research on competitiveness and clusters: what are the implications for regional policy? *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2013. Vol. 6. Iss. 2. P. 269–284. DOI: <https://doi.org/10.1093/cjres/rst008>
2. Внукова Н. М. Європейська кластерна політика в умовах глобальних викликів. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 жовтня 2024 р.). Київ : КНУТД, 2024. С. 103–105. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/f8ba9d72-0ca3-47a1-bbe3-76323d1d2ac9/content>
3. Ketels C. Cluster Mapping as a Tool for Development. Institute for Strategy and Competitiveness. *Harvard Business School*, 2017. 52 p. URL: https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/Cluster%20Mapping%20as%20a%20Tool%20for%20Development%20_%20report_ISC%20WP%20version%2010-10-17_c46d2cf1-41ed-43c0-bfd8-932957a4ceda.pdf
4. Probst L., Monfardini E., Frideres L., Bohn N. U. European Cluster Excellence Scoreboard. *Pilot Version. European Cluster Observatory*. Brussels : European Commission, 2013. 99 p. URL: https://irp-cdn.multiscreensite.com/bcb8bbe3/files/uploaded/doc_1800.pdf
5. Kergel H., Köcker G. M., Nerger M., Ziegler O. Cluster Management Excellence in the Danube Region. Berlin : European Secretariat for Cluster Analysis (ESCA), 2018. 34 p. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.16257.35683>
6. Провотар Н., Щурик Х., Мезенцев К. Міський розвиток, заснований на знаннях: можливості для Львова як міста знань. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія»*. 2024. Вип. 61. С. 242–258. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2024-61-20>
7. Innovation Clusters in the Eastern partner countries. *EU4Digital*. URL: <https://eufordigital.eu/library/innovation-clusters-in-the-eastern-partner-countries/>
8. Ketels C., Protsiv S. Cluster presence and economic performance: a new look based on European data. *Regional Studies*. 2021. Vol. 55. Iss. 2. P. 208–220. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1792435>
9. Delgado M., Porter M. E., Stern S. Clusters, convergence, and economic performance. *Research Policy*. 2014. Vol. 43. Iss. 10. P. 1785–1799. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2014.05.007>
10. Данько Ю. І., Журбенко Н. М. Оцінка виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств: на шляху до кластерів. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2. С. 276–283. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-39>
11. Melnyk M., Korcelli-Olejniczak E., Chorna N., Popadynets N. Development of regional IT clusters in Ukraine: institutional and investment dimensions. *Economic Annals-XXI*. 2018. Vol. 173. No. 9–10. P. 19–25. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.v173-03>
12. European Cluster Panorama. Report 2024 / J.-P. Kramer et al. Brussels : Prognos AG, 2024. 96 p. URL: https://www.clustercollaboration.eu/sites/default/files/document-store/Cluster_Panorama2024.pdf
13. Młodzianowski D. Analysis of Cluster Support Based on the Example of the European Cluster Excellence Initiative. *Foundations of Management*. 2023. Vol. 15. No. 1. P. 25–34. DOI: <https://doi.org/10.2478/fman-2023-0002>
14. Родченко В. Б., Хрипунова Д. М. Проблеми та перспективи інтеграції України до європейської кластерної мережі. *Соціальна економіка*. 2018. Вип. 55. С. 132–141. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2018-55-14>

REFERENCES

- Danko, Yu. I., and Zhurbenko, N. M. "Otsinka vyrobnychoho potentsialu silskohospodarskykh pidpriemstv: na shliakhu do klasteriv" [Evaluation of Agricultural Enterprises' Production Potential: Towards Clusters]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 2 (2023): 276-283. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-39>
- Delgado, M., Porter, M. E., and Stern, S. "Clusters, convergence, and economic performance". *Research Policy*, vol. 43, no. 10 (2014): 1785-1799. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2014.05.007>
- "Innovation Clusters in the Eastern partner countries". *EU4Digital*. <https://eufordigital.eu/library/innovation-clusters-in-the-eastern-partner-countries/>
- Kergel, H. et al. *Cluster Management Excellence in the Danube Region*. Berlin: European Secretariat for Cluster Analysis (ESCA), 2018. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.16257.35683>
- Ketels, C. "Cluster Mapping as a Tool for Development. Institute for Strategy and Competitiveness". *Harvard Business School*, 2017. https://www.hbs.edu/ris/Publication%20Files/Cluster%20Mapping%20as%20a%20Tool%20for%20Development%20_%20report_ISC%20WP%20version%2010-10-17_c46d2cf1-41ed-43c0-bfd8-932957a4ceda.pdf
- Ketels, C. "Recent research on competitiveness and clusters: what are the implications for regional policy?" *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, vol. 6, no. 2 (2013): 269-284. DOI: <https://doi.org/10.1093/cjres/rst008>
- Ketels, C., and Protsiv, S. "Cluster presence and economic performance: a new look based on European data". *Regional Studies*, vol. 55, no. 2 (2021): 208-220. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1792435>
- Kramer, J.-P. et al. "European Cluster Panorama. Report 2024". Brussels : Prognos AG, 2024. https://www.clustercollaboration.eu/sites/default/files/document-store/Cluster_Panorama2024.pdf

Melnyk, M. et al. "Development of regional IT clusters in Ukraine: institutional and investment dimensions". *Economic Annals-XXI*, vol. 173, no. 9-10 (2018): 19-25. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.v173-03>

Mlodzianowski, D. "Analysis of Cluster Support Based on the Example of the European Cluster Excellence Initiative". *Foundations of Management*, vol. 15, no. 1 (2023): 25-34. DOI: <https://doi.org/10.2478/fman-2023-0002>

Probst, L. et al. "European Cluster Excellence Scoreboard. Pilot Version. European Cluster Observatory". Brussels : European Commission, 2013. https://irp-cdn.multiscreensite.com/bcb8bbe3/files/uploaded/doc_1800.pdf

Provotar, N., Shchuryk, Kh., and Mezentsev, K. "Miskyi rozvytok, zasnovanyi na znanniakh: mozhlyvosti dlia Lvova yak mista znan" [Knowledge-Based Urban Development: Opportunities for Lviv as a Knowledge

City]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Heolohiia. Heohrafiia. Ekolohiia»*, no. 61 (2024): 242-258. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2024-61-20>

Rodchenko, V. B., and Khrypunova, D. M. "Problemy ta perspektyvy intehratsii Ukrainy do yevropeiskoi klasternoi merezhi" [Problems and Prospects of Ukraine Integration to the European Cluster Network]. *Sotsialna ekonomika*, no. 55 (2018): 132-141. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2018-55-14>

Vnukova, N. M. "Yevropeiska klasterna polityka v umovakh hlobalnykh vyklykiv" [European Cluster Policy in the Face of Global Challenges]. *Problemy intehratsii osvity, nauky ta biznesu v umovakh hlobalizatsii*. 2024. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/f8ba9d72-0ca3-47a1-bbe3-76323d1d2ac9/content>

УДК 338.5:330.123.7
JEL: H52; O32
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-191-202>

РОЗВИТОК МЕТОДІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА НАУКОВО-ДОСЛІДНІ РОБОТИ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

©2025 КЛИМЕНТОВА М. В., КОБЕЛЄВА Т. О., ПЕРЕРВА П. Г.

УДК 338.5:330.123.7
JEL: H52; O32

Климентова М. В., Кобелєва Т. О., Перерва П. Г. Розвиток методів ціноутворення на науково-дослідні роботи бюджетного фінансування

Метою статті є розроблення концептуальних підходів до вдосконалення методів ціноутворення на науково-дослідні роботи, що фінансуються за державним замовленням, з урахуванням сучасних економічних викликів, специфіки інноваційної діяльності та потреб забезпечення прозорості й ефективності використання бюджетних коштів. У статті розглянуто теоретико-методичні засади та практичні аспекти формування вартості науково-дослідних робіт освітніх та наукових організацій, що фінансуються з державного бюджету. Автори проаналізували сучасний стан методів ціноутворення, виявили ключові недоліки чинних підходів, зокрема їхню обмежену адаптивність до специфіки наукових проєктів, відсутність прозорих механізмів обґрунтування витрат і слабку орієнтацію на результативність досліджень. У роботі узагальнено досвід ціноутворення в науковій сфері та розглянуто можливість його адаптації до сучасних умов. Запропоновано принципи побудови сучасної моделі ціноутворення на НДР бюджетного фінансування на основі використання цінового індексу, яка враховує складність і тривалість дослідження, рівень ризиків, інноваційну складову та потенційний соціально-економічний ефект. Доведено, що запровадження нових моделей розрахунку вартості, які враховують складність, тривалість та інноваційний потенціал досліджень, дозволить оптимізувати використання бюджетних коштів, підвищити якість наукових результатів та посилити контроль за виконанням державного замовлення. Обґрунтовано, що запропоновані напрямки вдосконалення сприятимуть формуванню ефективної та конкурентоспроможної системи фінансування наукової діяльності в Україні. Стаття також містить рекомендації щодо вдосконалення нормативної бази та процедур фінансування з метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів, забезпечення прозорості процесів і підвищення довіри до системи державного замовлення у сфері науки. Перспективи подальших досліджень автори пов'язують з моделюванням гібридної системи ціноутворення, яка поєднує витратний, цільовий і ринковий підходи для різних типів НДР, вивченням ролі стейкхолдерів у процесі ціноутворення, зокрема участі наукової спільноти, бізнесу та органів державної влади.

Ключові слова: науково-дослідні роботи, ціноутворення, управління витратами, інноваційна діяльність, економічна ефективність.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Формул.:** 6. **Бібл.:** 13.

Климентова Марія Віталіївна – аспірантка кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Mariia.Klymentova@emmb.khpi.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7581-5315>

Кобелєва Тетяна Олександрівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Tetiana.Kobieliyeva@khpi.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6618-0380>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57221687419>